

ПРОЖИВЉАВАЊЕ ФРОЈДА: ПУТ У СРЕДИШТЕ ДУШЕ

“Проживљавање Сигмунда Фројда је лично искуство сваког психоаналитичара који захваљујући личној анализи и самоанализи, те психоаналитичком раду са другима, постепено инкорпорира, интернализује и идентификује се са оним што је отац психоанализе постигао кроз своје животно искуство и дело, наравно на њему својствен начин, са особеним печатом који то искуство носи. Читање Фројдових текстова представља уживање само по себи. Није случајно што је добио Гетеову награду, а његов је књижевни таленат био препознат још на матурском испиту. Кроз своје писање, он нас непрестано позива на лично истраживање слободних асоцијација и значења речи које употребљава. И сам Фројд је стварао нове појмове – попут „тагтраум“, што дословно значи „дневни сан“. Након дугогодишњег уживљавања у поље психоанализе, одлучио сам да се вратим својим почецима и средњошколским данима када сам први пут читао Фројдова сабрана дела. Занимало ме је да откријем шта се од тог раног читања дубоко урезало у мене. Тада сам схватио да је Фројд, нарочито у „Тумачењу снова“, открио много тога о самом себи што се преклапало и са мојим каснијим искуствима. Тако се појам „проживљавање“ спонтано наметнуо као најадекватнији приступ писању о Фројду”, каже психолог Борис Кордић, чија је књига “Проживљавање Фројда: Пут у средиште душе”, недавно изашла из штампе.

На питање како да разумемо други део наслова ове књиге, који гласи “Пут у средиште душе” наш саговорник каже:

“Дуго сам се питао да ли уопште да додајем поднаслов, али сам на крају ипак одлучио да то учиним. Многи уметници су избегавали поднаслов како би текст остао „чист“, неоптерећен претходним усмеравањем читаоца. Данас је реклама постала незаобилазан део готово сваког подухвата, па је поднаслов био најсуптилнији начин да укажем на унутрашњу осовину самог текста. Он је директно инспирисан насловом романа Жила Верна „Пут у средиште земље“, који је био литература у мојим школским данима. Баш као што је пут у средиште земље замислив, али у стварности неостварив, тако је и пут у средиште душе могућ као тежња, али неостварив у смислу коначног циља. До самог средишта се не може стићи — остаје нам само путовање, које је само по себи вредно живљења. Да би путовао у дубине душе, Фројд је користио снове. Међутим, и сам је осетио да постоји тачка преко које се не може ићи даље, те ју је назвао „пупак сна“. Остаје отворено питање: можемо ли икада да зађемо са оне стране тог пупка сна”

Књига почиње поглављем под насловом „Буђење“, у коме помињете и Буду. Како сте довели у везу историјску личност са Далеког истока и пубертет као развојну фазу којом започињете књигу?

„Захваљујући скромном познавању санскрta са предавања која сам на Институту за стране језике слушао код професора Радмила Стојановића, знао сам да је српски језик неким чудесним путевима изузетно близак санскрту. Увек се радо сетим тог убедљивог примера: мрав се на санскрту каже патхика — онај који се креће путем.

Отуда није било тешко учити лингвистичку и мисаону везу између Буде и самог чина буђења (будхи — онај који је будан). За мене је пубертет представљао почетак размишљања у новом кључу — и то не оног свакодневног, већ метафоричног, контемплативног, умног и спекулативног мисаоног процеса. Током студија психологије те развоје преломнице разумео сам кроз теорије Пијажеа и Виготског. Међутим, тек сам кроз психоаналитичко искуство схватио како се едипални мит прелама и поново прерађује управо у пубертету. У тој фази, слика родитеља се из корена мења: оно што су у миту родитељски пар који је зачео дете и родитељски пар који га је одгајао, у људској души раздваја се на идеализовану слику родитеља из инфантилног периода и измењену, реалистичнију слику родитеља након пубертета”.

Поглавља у књизи су неједнаке дужине, при чему је један од њених рецензента и доктор филозофије Бранко Ромчевић, приметио да тај поступак наликује на аргументацију каква се користи у музици, како би се нагласили важност, градијација и контраст мотива. Да ли је и сама музика нашла своје место у књизи?

„Музика је медијум за изражавање душе још од најранијих почетака цивилизације; она је сама по себи фасцинантна и суштински непреводива у вербални језик. Па ипак, о музици се пишу књиге и есеји, стварају се теорије о композицији и њеној историји. Музика је невербална прича испричана кроз вибрацију, а то је нешто што се у великој мери дешава и у самој тишини психоаналитичке сесије. Уосталом, и сам језик поседује сопствену вибрацију и мелодију, дакле носи елемент музичког у себи. Бранко Ромчевић је приметио да своја искуства износим попут „партитура“, успевајући тако да избегнем „дисциплинарну схоластику“. То је у мојим ушима зазвучало као жељена метафора

која одражава визију читања овог дела. Та опаска ми је и дала идеју да за другог рецензента предложим нашег угледног композитора, који се, на моју срећу, радо одазвао позиву. Иначе, Фројд се у историји често сматра немусикалним, и то углавном због неколико површно тумачених изјава — попут оне да није волео да борави у ресторану у ком свира музика. Међутим, пажљивијим читањем његових текстова и писама открива се другачија слика: Фројд је, чекајући воз на станици, знао тихо да певуши оперске арије. Другим речима, био је човек истанчаног избора — одређену музику је дубоко волео, док му друга није пријала. Сасвим људска и природна особина”.

Када кажете „сасвим људска особина“, алудирате на чињеницу да нам се Фројд приказује као сасвим обичан човек?

„Он то у својој основи и јесте, што примећују и његови савремени биографи, попут Адама Филипса или Лидије Флем, која то упечатљиво изриче већ у самом наслову своје књиге Свакодневни живот Фројда и његових пацијената. Оно што фасцинира јесте питање: како је из његовог личног, свакодневног живота израсло једно разумевање људске душе које је у међувремену постало и наука, и покрет, и стил живота, па ако хоћете - и својеврстан бизнис. Звучи необично када психоанализу карактеришем на тај начин, али на то је са правом скрену пажњу Бјон, чувени британски психоаналитичар. Уместо да користи уобичајени израз за тачку посматрања или перспективу, Бјон је употребио реч вертекс. Из „комфорног“ вертекса делује веома привлачно бити психотерапеут који седи, слуша и усмерава, док „таксиметар“ тихо одбројава вредност сваког протеклог минута. Сам Фројд је током живота тежио славном имену и материјалној сигурности, и то му се у великој мери и остварило. Међутим, оно што изнова задивљује јесте сам изум психоаналитичког метода — то је нешто што ме и данас подједнако фасцинира. У овој књизи покушавам да дођем до одговора на питање како је Фројд уопште стигао до тог епохалног открића. Управо због тога ми је драго што је Жарко Требјешанин, психолог и рецензент ове књиге, оценио да се књига чита са узбуђењем, као да је роман у питању”.

Наш познати композитор Милош Заткалик, који је други рецензент књиге, препознао је у њој снажан етички моменат. Да ли вам је занимљиво то запажање — да филозоф прича о композицији, а композитор о етици?

„И сам сам приметио ту занимљиву инверзију. Лично нисам примарно размишљао о етичком моменту, иако је етика незаобилазан оквир у ком психоаналитичар обавља своју делатност. Претпостављам да је композитор учио да би искусни психоаналитичари требало да послуже као својеврсни светионик млађим колегама. С тим бих се у потпуности сложио, јер на путу изградње психоаналитичког идентитета и стила живота човек неумитно наилази на низ странпутица које га могу одвести у погрешном смеру, па је потребно доста времена и искуства да се врати на онај прави пут”.

Катарина Ђорђевић

